

З ЛІТЕРАТУРНОЇ СПАДЩИНИ

УДК 821

Стефан Яворський



ECHO GŁOSU... [ЛУНА ГОЛОСУ...]*

Переклад Ольги Циганок за участю Валерія Шевчука¹

Писаний польською та латинською мовами панегірик Стефана Яворського «ECHO GŁOSU...» [ЛУНА ГОЛОСУ...] (1689), що подається нижче у перекладі українською, цікавий для дослідників із кількох причин. Цим твором на 21 аркушах формату 2°, ілюстрованим гравюрами І. Щирського², Києво-Печерська лавра і Київська колегія привітали Івана Мазепу з 50-річчям³. Те, що саме 1689 р. Стефана Яворського, єдиного з київських творців відзначили почесним званням «roëta laureatus»⁴, вважаємо не збігом обставин, а високою оцінкою, визнанням авторитетними сучасниками таланту тоді 31-річного автора, майбутнього високого церковного достойника і культурного діяча.

Глибокий історико-культурний аналіз цього панегірика Стефана Яворського – справа майбутнього, але вже зараз можна твердити, що маємо справу з одним із найвисокоякісніших творів української літератури кінця XVII ст.

**ЛУНА
ГОЛОСУ ВОЛАЮЧОГО
У ПУЩІ-ПУСТЕЛІ⁵,
ЯКА ВІД СЕРДЕЧНОЇ РЕФЛЕКСІЇ
ПОХОДИТЬ,
І ПРИ УРОЧИСТОМУ ВІНШУВАННІ
З НАГОДИ ЩОРІЧНОГО СВЯТКУВАННЯ ІМЕНИН
НЕБЕСНОГО ЗАСТУПНИКА
СВЯТОГО ІВАНА ХРЕСТИТЕЛЯ
ЯСНОВЕЛЬМОЖНОМУ МИЛОСТИВОМУ
П[АНУ]**

* Редакція журналу «Сіверянський літопис» дякує історику Владиславу Яценку за сканування панегірика.

¹ Валерій Шевчук переклав два фрагменти твору (50 і 60 рядків), опубліковані у виданні: Українська суспільно-політична думка. Переклади текстів XVI–XVII ст. [Тисяча років української суспільно-політичної думки. У 9-ти т. К., 2001. Т. 2. Т.3] [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/suspil/sus140.htm>

² Запаско Я.П., Ісаєвич Я. Д. Пам'ятки книжкового мистецтва: Каталог стародруків, виданих на Україні. У 2 кн. Кн. 1. (1574–1700). Львів: Вища шк., 1981. № 657.

³ Павленко С. Іван Мазепа як будівничий української культури. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2005. С. 68.

⁴ Łuźny Ryszard. Pisarze kręgu Akademii Kijowsko-Mohylańskiej a literatura polska: Z dziejów związków kulturalnych polsko-wschodniosłowiańskich w XVII–XVIII w. Kraków: Nakładem Uniwersytetu Jagiellońskiego, 1966. S. 109.

⁵ Алюзія до слів Івана Хрестителя «Я глас вопіючого в пустелі...» (Євангеліє від Іоана 1:23).

П[АНУ] ІВАНОВІ МАЗЕПІ
ГЕТЬМАНУ ВІЙСЬКА
ЇХ ЦАРСЬКОЇ
ПРЕСВІТЛОЇ ВЕЛИЧНОСТІ
ЗАПОРОЗЬКОГО,
РОЗКОЧУЄТЬСЯ
ГОЛОСНИМ ВІДГОМОНОМ
ПОЧУТТЯ ПРИЯЗНІ.

Найнижчого слуги Симеона Яворського, Вільних Мистецтв і Філософії
Магістра, Теолога, який пройшов повний курс.

Коли долина, що світу основа,
Луну послала Предвічного Слова.
Року 1689.



| | |
|------------------------|--------------------|
| Гожа Пречиста Діва, | як Місяць осяйний, |
| Так про неї в Писанні | Панегірист гарно. |
| Святий Іван-Зірниця, | отак величають, |
| Коли Сонцем Предвічним | Правди управляє. |
| Під Хрестом чому Діва | з Іваном постала? |
| Тут вони, не дивуйся, | вже колись бували. |

НА ГЕРБОВИЙ КЛЮЧ, інакше ЯСЕНЬЧИК⁶,

із кривого зв'язку великих Родин
дуже шляхетного Дому Їх Милостей ПАНІВ МАЗЕП

1

МАЗЕП шляхетних роду гордиться Чеснота,
Що завше до Шаноби відкриті ворота.
Збагне, вважаю, кожний, про що тут ідеться,
Де Ключ Гербовий, там-то і Прохід знайдеться.

2

Всесильності, що з Неба Одновладна Сила
Ключ Апостольській Владі колись доручила.
Глянь, як Дім МАЗЕП стали усі шанувати,
Бо і до них Клейноду вдалося дістатися.

3

Ох, багато як труду тим усім вартує,
Хто фортецю Небесну силою штурмує.
Дому МАЗЕП шляхетних тих штурмів не треба,
Ключ Гербовий відчинить сам Прохід до неба.

4

Видно, у МАЗЕП Домі Епохальна Слава
Улюблену палату на спочин обрала.
Тож і ключ на знак того на гербі сіяє
Від палати своєї Слава представляє.

5

Недоступна у інших суворість панує,
А при дверях сторожа у таких пильнує.
Тут із ключем ласкавість в ІВАНІ⁷ теплиться,
Хто у твій замок, вождю, зайти побоїться?

6

Хай там Мом⁸, що особи природу мордує
Виходи до людського серця потребує.
Як Ключ МАЗЕП шляхетних гербовий ясніє,
Певно, нам до їх серця шлях уже видніє.

7

Те, що Росії вірно МАЗЕПИ слугують,
Не лестоці, а правда, усі так вістують.
Навіть те зі спадкових знаків Герба знають,
Бо довірені нею в собі Ключі мають.

8

Мало кому вдалося до щастя добратись,
Щоб відкрилися врешті Монарші палати.
Там юного Чеснота тебе помістила,
Тому в Гербі блискучий ключ, Вождю, вручила.

9

Дізнай відси напевно, Пане усевладний,
Запорозької Раті Гетьмане відважний,
Що тобі серця наші повік віддаємо,
Коли від них Ключ шани у Гербі кладемо.

6 Інші назви: герб Ключ, герб Ясона.

7 Ім'я Іван запозичене з єврейської мови, у буквальному перекладі означає «Ягве милостивий».

8 Мом – божество глузування й лихослів'я у старогрецькій міфології.

НА ГЕРБОВИЙ МІСЯЦЬ ІЗ ЗІРКАМИ та СТІЛОЮ, інакше САС,

із кривого зв'язку великих Родин
дуже шляхетного Дому Їх Милостей ПАНІВ МАЗЕП

1

Лиш одна в Небі Зірка з багатьох незгасних
Від Астрологів Мудрих ім'я бере Марса.
Хто в Зодіак на Гербі глянути дерзає
Як Планет, стільки Марсів тут признати має.

2

Затемнення звичайно Місяця буває,
Як промені на нього Сонце не пускає.
Тут Сонячний Монархів Блиск сіяє ясно,
І як у п'яті Місяць на гербі погасне?

3

Скільки оті у битвах Місяці світили,
Стільки Місяць Турецький Блиском і гасили.
Не дивуйся, бо Мудрі згідно заявляють,
Що великі Світила блиск малих ховають.

4

Факели такі ясні, ті Місяці й Зорі,
Що дім МАЗЕП назвати Небом може кожен,
А як комусь ще й Сонця до тих Планет треба,
Мужній вождь Іван стане в тім небі за Феба.

5

Тут Титули й Чеснота – Місяці так світять,
Що на них сама заздрість плями не помітить.
Хіба те лише заздрість плямою зробила,
Що їх курява Марса трохи почорнила.

НА ТРИ РІКИ, інакше КОРЧАК

Із кривого зв'язку великих Родин
Дуже шляхетного Дому Їх Милостей ПАНІВ МАЗЕП

1

Там при Раю три ріки, Діяння голосять,
Вони втіхи немало Мешканцям приносять.
Раз у гербі МАЗЕПИ теж три Ріки мають,
Не схибить той, хто РАЄМ ДІМ Їх називає.

2

Є заворот у морі, назву Сцілла має,
Він жахливим виром судна пожирає,
Три побачивши ріки, кожний на ті речі:
Для ворогів то Сцілла, ніхто не перечить,

3

Блиск золота втрачає Аравія можна,
Що води злотом плинні доставляють гоїно.
Ріки ті неоцінні, тож несуть багато
Пактолів золотавих, щоб Вітчизні дати.

4

Тому в Ціні у світу Море те буває,
Що Камені коштовні в собі й перли має.

О, яка ж тих Рік з Герба сила знаменита,
І в Доблесті, і в Раді цінні Хризоліти.

5

Ясон Руна зі злата дібрався водою,
Славних МАЗЕП велика фортуна у тому,
Що тут через три Ріки краще ніж Ясона
Вони коштовне мають РУНО ГЕДЕОНА.

6

Ці три ріки – Чесноти три Теологічні,
ВІРА, ЛЮБОВ, НАДІЯ в тім Домі дідичні.
Той на Ріках тих гречно має веслувати,
Хто на Острові Влади злотім прагне стати:
Тож Човен Твій напевно, Можновладний Пане,
На бажанім тім місці через Ріки стане.

7

За Природою Ріки ту чесноту мають,
Інстинктивно до Моря вони добігають:
МАРІЯ – то Ласк Божих несходжене Море,
О, в яким же ті ріки Високім Фаворі!

8

В Письмі Святому згідні голоси лунають,
Що вище Неба Ріки якісь протікають.
Щодо Рік тих вагання мене охопили:
Чи не ті, бо Шляхетні, на Небо злетіли?

НА ГЕРБ ПІВ СТРИЛИ, інакше ОДРОВАЖ⁹

Із кривого зв'язку Великих Родин
дуже Шляхетного Дому Їх Милостей ПАНІВ МАЗЕП

1

Як ворогів долає ота Стріла сміло
Добре видно із того, що вона не ціла.
Певно, такий ніколи шкоди не буває,
Яку в Колчані тихо іржа роз'їдає.

2

Глянь, куди саме рветься Стріла прямувати,
Видно, на меті в неї Небесні палати.
Тож аби з МАЗЕП Дому Стріла не зникала,
Марс самий узяв пера щоб Вежа стояла.

3

Зухвалого Ікара навіки зганьбили,
Він був страдник, бо пера Сонце опалило.
На гербі ж Стріли слава просто величезна,
Бо їй полум'я Марса попалило пера.

4

У Посадах високо та Стріла злітає,
Хоч у Марсових битвах пера і втрачала.
Не дивуйся, що вгору далеко злетіла,
Їй Любов до Вітчизни пера прикріпила.

5

Витав високо завше Ти в Леті чудовім,
Коли мала всі пера Стріла МАЗЕП Дому,

А як у вогнях Марса пера ті утратив,
Диво, але від цього ще вище потрапив.

ЯСНОВЕЛЬМОЖНОМУ
МИЛОСТИВОМУ ПАНУ,
ПАНУ ІВАНОВІ МАЗЕПІ,
ГЕТЬМАНУ ВІЙСЬКА
ЇХ ЦАРСЬКОЇ
ПРЕСВІТЛОЇ ВЕЛИЧНОСТІ
ЗАПОРОЗЬКОГО,

Довголітнього здоров'я, успіхів і радості, всіляких над неприятелем
ТРІУМФІВ

Чи можна мовчати, ЯСНОВЕЛЬМОЖНИЙ І ДУЖЕ МИЛОСТИВИЙ ДО МЕНЕ ПАНЕ, ПАНЕ І ДОБРОДІЮ, і не озватися з належним віншуванням з нагоди щорічних іменин Святого Небесного Заступника там, де і самі прихильні до землян Небеса *Красномовними устами*¹⁰ у той час до нас Слово Предвічне вирекли? Тобто, чи можна Вітанням стримати відповідні до Вашої Вельможності слова там, де і самого сьогоднішнього свята Голос волаючого в пущі-пустелі на приязний відголос від сердечної Рефлексії викликає обопільну Луну?

Чи можна врешті з підданським виразом люб'язного запалу *змовкнути* там, де при Щорічних урочистостях Твого Небесного Заступника і самі німі уста Захарії¹¹, які *незвичним перетворенням* замінилися на прекрасні оракули, до такого як *предвісники* спонукають змагання?

Мовити тоді треба, і мовити не тільки ораторськими періодами вишуканих Красномовних слів, але *до ІВАНА, у самому імені [якого] міститься значення «Милість»*, похвальні ті Три Милості треба, щоб затягнути Панегіричні Похвали-Енкомії, пам'ятаючи про те, що

Пера Великих Творців велич дають Іменам.

Знаю насправді, що від риторичної мови не хочуть *сіяти випрошеним Світлом* Гербові Планети Вашої Ясновельможності, які на Роксоланському Небі *на заздрість світу* ясніють такими променями вроджених чеснот (жодної на своїй блискучій поверхні не знаючи плями), що ясні Світила нітрохи не потребують або їх освітило невеликим блиском мізерного повчання, маючи від природи [той] привілейований дар, що *великі Світила затьмарюють світло*.

Однак так, якби Сонця, що світить ясно, на Небесних Сферах відважився хтось нечестивими дерзновенними задумами затьмарити блискучі промені, хто б позбавив Чесноту належної за Спадковим правом *плати* похвалою. *Сонце з неба зняв би всякий, хто відмовив би чесноті в заслужених похвалах-енкоміях*.

Я б слушно того ім'я написав на кипарисі¹² соком полину, хто б і для *Марсових зусиль* Вельможності Вашої, що іде до безсмертя важким шляхом, відмовивши у *заслуженому забезпеченні* належними похвалами, заборонив відповідний для такої щасливої дороги провіант панегіричної помпи.

Мабуть, звідти *благоговійної мовчанки* яке-небудь могло б бути виправдання, що

10 Тут і далі курсивом переклад латинських вставок.

11 Алюзія до обставин народження Івана Хрестителя (Євангеліє від Луки, 1:63-64).

12 В античності – символ скорботи, дерево, присвячене Плутону.

на війні музи мовчать, і чорнилу з його скорботним виглядом показувати себе там не належить, де саме блискуче красне місце для неприятельської крові похвальне ім'я Вашої Вельможності, Марсову мужність, військові труди і злигодні на неприятельських карках як на препишно побудованих Обелісках і Мемфіських Колосах прекрасними білилами залізного стилю, ніби живими малює кольорами.

Слушно відкласти на бік ораторські *Котурни*¹³ там, де самі *Голови*, мужньо відсічені *мечем месника* від Татарських і Турецьких туловищ, на належний достопамятної похвали *Капітолій* протореним шляхом кривавої Беллони Вашу Ясновельможність прагнуть підняти. Навіщо *слабке Світло* Риторичної мови [там], де самі Марсові спекотні дні, якими не раз *відблискував* Гербовий Місяць ніби сонячним промінням, розпалюють тріумфальні вогні Вашої Вельможності?

Не гине Місяць чеснот, його тільки інколи для світу затьмарюють страхітливі Затемнення. А якщо таке [станеться], тоді в дуже знаменитому славних Їх милостей П. МАЗЕП Домі прадавній *Місяць* може сильно гордитися таким привілеєм слави: *ХОВАЮСЯ, ТА МЕНЕ НЕ ПРИМЕНШУЮТЬ*. Десь багато століть [тому] Славні Предки заклали прикрашені Лавром мавзолеї, а ми маємо у Вельможності Вашої Гербовий Місяць незгасимий блиск і Булавовадних Предків *ясний образ зорі*. Правда, що теперішні часи *дивують і шанують* довгий і такий, що у пам'яті нащадків ніколи не зітреться, *ряд* Булавогромних Предків Вашої Ясновельможності, на похвалу яких треба не нікчемного аркуша, а діаманту. Чесноту і Лицарські діяння не легковажним Ораторського стилю чи віршопиським Муз *Захватом*, а *більш відповідним для похвали* тріумфальним пеаном чи ревучим шумом величезних гармат *осмислювати і прославляти* треба.

Скільки *Ран* їх мужньою рукою завдано неприятелям, стільки *красномовних уст* на належну похвалу Марсової мужності, скільки сукровиці, яка хлюпає з карків неприятелів, стільки Тулієвих Рік Красномовства, скільки Лаврів Вітчизні, а диким Ординцям фатальних кипарисів, стільки *тріумфальних кривавих жнив*. Саме навіть Марсове поле хвалебним безстрашною мужності героїв і вікопомної хвали *Марсовим перетворенням* стає Амфітеатром.

Однак ми не заздимо щастю давніх віків, які знали настільки велику мужність Предків Твоїх, коли з *однаковим щастям і Везінням* і наші віки виправдали Сподівання Роксоланських країв досить плідною втіхою, де Ваша Вельможність, живий Образ Предків своїх, міцну Хвалебних Пращурів Твоїх квінтесенцію собою являють, на що *враженим оком* дивлячись, признати мусимо, що

Не низька Кров тече з високої Крові,
Не коршака народжує Фенікс, і Тигри відважні
Не приведуть полохливого Зайця, орли ж – голубку.

Нехай хто хоче хвалебні Предків своїх *Імена* у вирізьбленому на твердому мармурі, достойним подиву нащадкам, які пам'ятають, презентує вигляді, однак легко ці на згадку виставлені види на камені *ряд років, що минають, і заздрісна Старість* без зуба, що хитається, зітре геть-чисто, а надуті пихою *смертних людей* статуї і уявні в очах людських зображення перетворивши в нікчемне попелище, з димом на вічне забуття з людських очей і пам'яті усуне. Не кам'яний образ, не чудесне *Зображення*, не закоптілу від диму подобищу, а *живий образ* Предків, не звироднілий *пагін попередніх поколінь*, а [як] уособлення вітчизняних чеснот шановуємо Вашу Вельможність, довідавшись щасливим досвідом, що небагато шкодять Вашим гербовим місяцям визначені долею спади предків, коли *місяць, що зменшується*, за своєю природою *веде передвісника і посланця того, що росте*.

І така-то, а не інша, Вельможності Вашої *Обгрунтованість почесні*, спочатку *кров із високої крові*, яка на відшкодування пролитої крові *полководницьке тонке полотно* Вашої Вельможності розписує *мовби кольорами Тірського*¹⁴ *пурпуру*.

13 Взуття трагічних акторів у Стародавній Греції.

14 Карфагенського.

Не останнє підвищення по службі до такої високої посади – кровні заслуги предків, які, будучи вагомими сходинками до славної Вищості, до привченої до Ваших Рук Булави, залишали Вашій Вельможності славно прокладений *Переможними кроками* шлях.

Найдієвіше *визнання заслуг* Вельможності Вашої в тому, що, давши *білий камінець*¹⁵ кандидату, воно не відразу скерувало в руки, чинячи опір скромності, гетьманську булаву, аж йому працююча чеснота дала вказівки [це зробити], і відважні *заслуги* при значному сприянні Найясніших Російських Монархів виявили належну Довіру.

Нехай кого [іншого], обтяженого Дедаловими крилами чванливих поривів, владне честолюбство *дали звичайної долі* виносить, нехай золоті, величні не завдяки ремісничій майстерності, а *із-за тихи високомірності, до високих звань* стелить сходинки. Однак швидко *під* не підходящим для плечей *почесним тягарем* [він] звалиться, *безславно упавши*, якщо *чеснота*, носій *почестей*, від *для таких тягарів* належного ухилившись *підпертя*, сама такої чудової будівлі не стане фундаментом.

Легко з мерзенним заняттям по дорозі через хибні шляхи в непрохідні вічної неслави забреде Лабіринти [той], хто собі за поводиря обравши честолюбство, без належного супроводу Чеснот і значних заслуг, на високі забирається *лави*.

Не впали ніколи і не можуть впасти такі *докори* на Вельможність Вашу, що від суперників, які таким шляхом рвуться до високої посади, дуже відрізняється, бо [всупереч] *заздрісним очам* роксоланського сподівання не відразу у Гетьманських Пурпурових шатах заяснів, а аж коли неприятельській крові уявними Білилами, краще, ніж Тірським скарлатом¹⁶, коралового додав рум'янцю.

Не раніше Гераклову для розгрому Фракійської Тісіфони¹⁷ прийняв у Твої руки Булаву¹⁸, яка напрошувалася, *щоб правити*, аж коли, важким булатом¹⁹ хоробру привчаючи до таких тягарів руку, Гербовою Твоєю Зірницею, яка палає *Марсовим жаром*, Свідомим Гетьманської прерогативи, при похвальній Довірі випередив Титана²⁰.

І не раніше ти геройським кроком вступив у Марсові Змагання із суперниками як за високі Почесті, так і за безсмертну славу, аж *провісний* Предків Твоїх *хід* відважним випередженням *також* твого палкого природного Дару *до високого* залишив значні сліди *у Марсовому поросі*.

Значні тоді в Преславному Домі Вельможності Вашої як до почестей, так і до безсмертя *Сліди*, коли і я ними ніби торованим трактом похвали з нікчемною своєю працею, що міститься *на цьому аркуші – н'едесталі Пошани*, смію *зухвалим кроком* вступати *в хороми* Вашої Вельможності. Признати мушу, що мене *з першого погляду вразила, аж почервонів*, Гербова Вельможності Вашої Зірниця, багряним, як скарлат, своїм рум'янцем, і то ні з яких інших міркувань, а тому лише, що *неосвіченої моєї Міневри простота* не могла *піднятися до відповідного рівня* там, де так високо Родові Вельможності Вашої своєю шляхетністю піднялися Планети. З Ікаром тут мусить падати тупе перо нікчемного римувальника, якому треба належно вшанувати Вашу Вельможність, коли будучи удостоєне спадковим Воском Предків Твоїх, незграбним летом під вогненні Марсовим жаром тліючі Вельможності Вашої Планети сміє *зухвало* вступати в Панегіричні змагання-парагони.

Тож не погордуй, Милостивий Пана, тим нікчемним подарунком, пам'ятаючи те, що при яскравих Планетах і зовсім незначна *тінь* також має свою природну *Неминучість*. Звичайно, яскраві кольори помітніше представляючи *видовище*, більшу в очах людських здобувають прихильність, коли непримітною бувають огорнені

15 Позитивний результат голосування.

16 Скарлат – коштовне сукно червоного кольору, прерогатива чільної верхівки.

17 Тісіфона – середня з ериній (фурій), богинь помсти.

18 Багато подвигів Геракл (Геркулес) здійснив за допомогою своєї палиці, що, як і булава у первісному значенні слова, належала до холодної зброї.

19 Булат – сталь високої твердості й пружності, з найдавніших часів використовується для виготовлення холодної зброї.

20 Геліос, також Титан, у давньогрецькій міфології – бог сонця.

тінню. Прийми тоді, Милостивий Пане, цей аркуш, більше із зичливістю слуги, ніж ученим сенсом скомпонований, який, будучи *більш красномовний Поклонінням, ніж Словами*, біля Ніг Панських ласкавого просить прийняття. А оскільки знаю, що всі похвали і зичення мої *нижче достоїнства* Вашої Вельможності упали, і я сам таке ж низьке становище усвідомлюючи, пишуся

ЯСНОВЕЛЬМОЖНОСТІ ВАШОЇ
ПАНА І ДОБРОДІЯ СВОГО
ДУЖЕ МИЛОСТИВОГО

найнижчий слуга
Симеон Яворський

[Аркуш б]



[Вона приборкає чудовиська²¹. Нікуди далі²². Красивий, як сам Місяць, знесе голову твою²³. Великі світила завжди гасять менше світло²⁴].

*Семиголову було упокорив Геракл колись гідру,
Зараз Російський Алкід чудиська турків страшить.*

Напхай свою пашеку, фракійський драконе,
Чи ж іще не наповнив, прожеро бездонний,
Мішок-торбу Харонта²⁵, що у собі маєш,
Королівств і міст силу ти в черево пхаєш.
Чи ж Африка у тебе в пузі не велика,

21 Hæc monstra domabit.

22 Non plus ultra

23 Pulchra ut Luna ipsa conferet? caput tuum.

24 Magna min[us] se[m]per restinguunt lumina lumen.

25 Харон(т) – міфологічний перевізник душ померлих через Стікс або Ахеронт у царстві тіней.

Яка сумно в зажері заходиться криком,
Неніями голосить, від болю ячала
Твоє пузо Харибди²⁶ її поховало.
Чи ж Аравія²⁷ більше жалем обійнята,
Зажерливий Танталє²⁸, ніж скарбом багата,
Тебе ж бо наситити злотом не зуміла,
На один тобі кусень Америка ціла.
І Азію обширну, усі її землі
У нутрощах у себе Плутонових²⁹ держиш.
І у міцної Спарти забракло би сили,
Якби твоя пащека на неї відкрилась.
Щоб Цербера³⁰ як завше горла ухилялась,
І мужньо твоїм трутам щоб опір вчиняла?

Але, Цербера труто, святкувати рано,
Запроданством ти більше ніж мужністю знана,
Тобі, Медузо з пекла, щастя не всміхнеться,
Рука Алкіда мужня на тебе знайдеться.
Вона ті вогнедишні сім лобів, голівні
Кровицею погасить власною коштовно.
Не розводь, врешті, роги, звірюко зухвала,
У саму вись, бувало, стріла вилігала,
Із тятиви тугої посилали в небо,
Хоч і була високо, вертатися треба.
Чим більше комусь спершу погода сприяє,
Тим страшніші Юпітер громи посилає,
Це забавки, буває, тільки гра фортуни,
З долу вверх, і вже знову згори на діл суне.
Отже, швидше на скелі, що Неба сягають,
З гір Вулканія стріли тризубі метає.
Більше від Аквілонів³¹ страшних потерпає
Кедр, що вище всіх інших дерев виростає.
І ти, сило Бусурман, не хвастай багато,
Тим, що тебе так щастя підняло пихато.
Може місяця щастя швидко блиск забрати,
І тебе у Харона піску закопати.
Тобі Орли Монарші, у строю хоробрі,
Лунатику частенько обламують роги.
На те свою відвагу хочуть спрямувати,
Щоб у твоєму Стамбулі могли вони стати.

На Росію не думай, Гідро віроломна,
Із пащеки трутизну кидати невтомно,
Є тут Орел Ясного Царя-Маєстату³²,
Він блискавку на тебе тримає з булату.

26 Харибда – небезпечний для мореплавців морський вир між Італією і Сицилією (навпроти Скілли).

27 Аравія – півострів Південно-Східної Азії.

28 Тантал, син Юпітера, цар Фригії, за розголошення таємниці богів засуджений на вічні муки голоду і спраги.

29 Плутон, бог підземного царства.

30 Кербер (Цербер), триголовий пес, який охороняв вхід у підземне царство.

31 Північний вітер.

32 Найяснішої Величності.

[Аркуш b2]

Є Геракл, мужній Гетьман, він тебе майстерно
Булавою розтрити у Фракійській Лерні³³.
Він Межову Колону³⁴ відважно поставив,
І цим тебе притримав, ще й пихи позбавив.
Отож «НИКУДИ ДАЛИ», хай читає Мідас³⁵,
На своїй Алкід Руський пише піраміді.
Як Еврип³⁶, що потоки стрімкі й буйні має,
Кораблі об кремінні скелі розбиває.
Так і об ту Колону твої вперті сили
Розбиті, не уникнуть лихої могили.
А поки, Василіску, пнешся, що є сили?
Ось із Герба на тебе світло Планет лине.
У Подвигах славетних Гетьмана ясніє,
Твоя трута од нього, напевне, здиміє³⁷.
Куди³⁸, Місяцю³⁹, роги ти сунеш, скажений!
Знати, з пекла самого женеш, навіжений.
Відай: глянець на зблідлій твоїй шкірі темній
На фатальнеє схоже затемнення певно.
Але скоро засвітить нам Марсове діло,
Вождя славного блисне гербове світило⁴⁰,
Бо звичайне звитяжця не створює майво,
А Планета⁴¹, повніша великого саява.
Самé нам, роксоланам⁴², тріумф обіцяє
Та, що Місяць вождевий ясний укріпляє, –
Повна, теж наче Місяць, пречиста МАРІЯ,
Від якої потерта в Плютів⁴³ самих шия.
А тепер лоб трацької⁴⁴ змії вихруватий
Від отого тріумфу не буде без страти.
Сам ІВАН-бо⁴⁵ під сонцем правічним панує,
Що його Зоря славна, вождя, знаменує,
Додає до звитяжства великої сили,
І турецькій він гідрі насипле могили⁴⁶.
Куди, місяцю трацький, ти роги справляєш,
Знай, від більшого менше світило згасає,
Таж планету гетьманську фортуна помітить,
І проміння ясне на обличчі засвітить.
Згаснуть іскри костриська малого, що прийдуть,

33 Лерна – озеро, річка і болото в Арголіді, де жила багатоголова гідра, убита Геркулесом.

34 Алюзія до Геркулесових стовпів (так називалися дві гори, одна на іспанському березі, друга на протилежному їй африканському узбережжі).

35 Мідас – цар Фригії, славився своїм багатством.

36 Еврип – протока між Евбеєю і європейським материком.

37 На полях: Venenum consumitur igno [Отрута від вогню зникає].

38 Тут і далі переклад та примітки Валерія Шевчука.

39 Місяць у цьому разі означає мусульман, турків.

40 *Славний вождь* – Іван Мазепа. *Гербове світило* – тобто потуга його шляхетського герба, в основі якого був хрест.

41 *Планета* – у греків та римлян планети називалися іменами богів. До планет відносилися й Місяць, і Сонце; тут мається на увазі Місяць.

42 *Роксолани* – поетична назва українців, заведена в українській поезії ще в XVI столітті, а після того постійно вживана.

43 *Плоти* – чорти; тут виступають синонімом мусульман, яких порівняно до слуг підземного царства, – від *Плутон (Плутон)* – Бог підземного царства.

44 *Трацький* – від Тракії – історичної області на сході Балканського півострова.

45 Іван – гетьман Іван Мазепа.

46 Книжка С. Яворського вийшла в 1689 р., коли українсько-російське військо на чолі з І. Мазепою та В. Голіциним рушило в Другий Кримський похід. Автор сподівався на щасливе його завершення.

Скоро блиски вождеві на нього заблищать.
 Пожиток посполиті в ділах більший мають,
 Як вузлом нерозв'язним в єднанні бувають.
 Коли ГЕТЬМАНСЬКИЙ місяць у бігу проходить,
 То у руському небі до ранку приводить.
 Певне з того єднання, діяльної мочі,
 Трацький місяць фатально не вийде із ночі.
 Зараз є незначні до того задатки –
 Он недавно на кримських шуляк ішли хватко
 Найясніші монархи⁴⁷, Орел громовладний,
 Що напав і доценту зніс гмін⁴⁸ трацький звадний⁴⁹ :
 Показати те світу, що непереможні
 Кавалери діяльні, до бою спроможні.
 Хай те Марсове діло дасть більше охоти,
 Пожиток у гонитвах здобуде хай злотий.
 Хай Орел найясніших вождів горнолітний
 Буде в діях воєнних до мужності хітний.
 Дільна сила по трацькім по Місяці їздить⁵⁰
 І на лаврах звияжних в'є тріумфу гнізда.
 Нехай Марсових порох очорнить пір'їни
 І до хмар, тріумфальний, хитливо полине.
 До звияжного Криму, гнізда, войовниче,
 Хай гербова, наш вожде, зоря тебе кличе⁵¹.
 Хай сприяє учасно, нехай же так стане,
 Як тобі буде в волі, вельможний ГЕТЬМАНЕ.
 Не перо це пророчить, не вірш це віщує –
 Це постійно у серці своєму я чую.



47 *Найясніші монархи* – в той час Росією правили три монархи: Іван та Петро Олексійовичі і їхня сестра Софія.

48 *Гмін* – значний загін.

49 Мається на увазі бій зведеного російсько-українського війська з татарами в Чорній долині неподалік Перекопа навесні 1689 року. Татари спершу подолали слобідські полки, але потім були українським військом відбиті й зазнали великих втрат.

50 Тобто воєнні дії велися на території татар.

51 Вірш був, очевидно, написаний під час Кримського походу. Українсько-російське військо до Криму не ввійшло, зупинилося перед Перекопом і тут завершило кампанію.

[Аркуш С]



[Ще небо осяяне своїми Планетами⁵² Ця блискавка проти ворогів⁵³].

Доки Планети-Зірки Твій родовід осявають,
Хто заперечить, самé небо – Оселя Твоя.

Хай хтось Сатурна золотий вік⁵⁴ хвалить,
А я – залізний, що із тверді сталі,
За Таги злоті⁵⁵ більш ваги він має,
Я так вважаю.

Хваліте⁵⁶ мир ви, я ж – криваві хвилі
Бійця-Беллони, котра важить сміло,
Далеко більше цінності у бою,
Як у спокою.

А як рука де мужнього Градива⁵⁷
Упале звикло пожинає жниво,
З воєнних плаців вибирає потраву
На вічну славу.

Не зразу злото цінність виявляє –
Як у Вулкана гуті побуває

52 Suis caelum hoc illustre Planetis. Тут і далі примітки Ольги Циганок.

53 Hoc fulmen in hostes.

54 У «Метаморфозах» Овідія (кн. I, вірші 89–150) ідеться про чотири покоління людей, які жили в золотому, срібному, мідному і залізному віках, за яких життя від щасливого первісного змінюється до нещасливого теперішнього.

55 Таг – золотоносна ріка в Іспанії, тепер Тайо, у давній поезії виступає як символ багатства.

56 Тут і далі переклад і примітки Валерія Шевчука.

57 Градив – епітет Марса.

І без каміння служить для оздоби
 Такої проби.
Залізний молот, противаги цноти –
Такі прикмети в часі та цінноти.
Тож буде мужність в Марсовім горінні,
 Як світло в тіні.

Бо на м'якому слава матраці⁵⁸
Лягать не звикла – на кривавім плаці.
Йде крізь огнисті Марсові до слави
 Шляхи пиляві.

Кого час в Книгах Вічності лишає?
Того, хто мужньо крівцю розливає.
Той запис ворог буде вишивати,
 Нас уславляти.

У вічнославнім коли пишеш стилі,
У Вічних Книгах заяснієш мило,
Залізним стилем, котрий є тривалий,
 Неначе скали.

Сама булатом вікопомна слава
В своїм компуті⁵⁹ вічно записала
Тих, котрих думка поклада амвони
 Міцній Беллоні.

Залізний вік тож добре таке віда:
Не той, що в бридї потопає Міда⁶⁰,
Не той, що знає стріл хитку облуду,
 Великий буде.

Покинь же трони гарні Парантену⁶¹,
З якого блиску стільки є явленно,
Не згасять навіть кіммерійські⁶² ночі
 Огої мочі.

Та їхню ясність все-таки посупить,
Коли меч Парки⁶³ – час його не тупить –
Учинить напад і почне рубати –
 Те не здолати.

Але ясніють ще Домів клейноди,
Ясніти будуть, поки Титан злотий
На звіздороднім небі ще яснє
 І не темніє.

А звідти вийде і прерогатива⁶⁴,
Що знаменито плодоносить нива

58 Матрац – матрац.

59 Компут – список війська, реєстр.

60 Мається на увазі здатність фрігійського царя Міда перетворювати все, до чого доторкнеться, у золото. Отже, «бридь Міда» – золото, багатство.

61 Парантен (Перрантес) – круте узвишся на Епірі, гористій області в Західній Греції.

62 Тобто темні, непроглядні.

63 Парки – богині долі, яким відповідали грецькі «мойри»; отже, «меч Парки» – меч долі.

64 Прерогатива – тут: добрий знак, передвіщення.

Домів тих, котрі вічну славу двоять
В шляхетських воях.

[Аркуш С2]

Признає кожен, що вік булатовий
Тому причина; і не тільки слово,
А документи виставляє власні,
З'являє ясно.

Признай⁶⁵, хоч сором заздрості діймає,
Відкіль яскраво, гарно так палає
МАЗЕП дім славних, як при зорі небо,
Сказати треба.

Відкіль, питаю, Гербові Планети
Світлі дістались до такої мѣти?
Що Небом ясним нам на вигляд милий
Дім їх зробили.

Певно, те світло не від злота ясне,
Воно сіяє від Панцира Марса.
Не від Арабів, що багатства мали
Виду набрало.

Ні в золотому віці Сатурн, від природи
Слабкий, ні срібні Річки Пактол води,
Такого блиску, хоч перли ховають,
Зовсім не мають.

Це вік залізний що з Вулкана гути
Із криці Бронтом⁶⁶, із булату кутий.
Сам Марс залізний, його дії, чини
Блиску причина.

Сам Марс хай скаже, хай Хроніки дружно,
Відкіль так славні ті МАЗЕПИ Мужні,
Певно, ту славу принесла Беллона⁶⁷
В Русі простори.

Пініться кров'ю, щедро вона водить,
Пливе, їм Марса прикрощі солодить,
Їх серце мужне смерть, що всіх вбиває
Геть не лякає.

В їх Небі зорі й Місяці сіяють,
Не блиск природний лики відмічає,
Оздоба звична набагато краща –
То полиск Марса.

І скільки Місяць їх блідий яснішав,
Стільки прогноз на майбуття смілішав,
Зі свого карку неприятель жвавий,
Як дощ кривавий.

65 Тут і далі переклад і примітки Ольги Циганок.

66 Бронт – один із циклопів у майстернях Вулкана.

67 Беллона – богиня війни у римлян, сестра Марса.

На Небі власнім погоду робили
Оті Планети, що гарно ясніли,
Чесноти роду є різні ознаки
У Зодіаку.

І не дивуйся, що високу славу
При блиску роду ясному надбали,
Бо ті Планети (бачимо на око)
Світять високо.

А тут би треба, як усіх згадати,
Відразу волю рясним сльозам дати,
Ми таких знаних богатирів мали,
А смерть забрала.

Та ти не тішся, Атропо⁶⁸ зухвала,
Що тих в Росії людей відібрала,
Хоч тіла вкрала, у темінь поклала,
Не вирвеш слави.

Тепер вікують у ІВАНІ славнім,
Військ Запорозьких Гетьмані Відважнім,
Бо не відходять в забуття, безсмертні
Такі шляхетні.

Із Твоїх Предків в Тобі, Вождю, кожний
Живе, від кого родовід Твій можний.
Без рим хвалебних, усякого шику
Ти й так великий.

З Дерева того чудового, знаю,
Плодів Негожих о ні, не буває.
Від джерела, мов Кришталь, кажуть люди
Твані не буде.

Бо Пактол⁶⁹ звично перлини ховає,
Яблуня злата і фрукт такий має.
Орли, що в небі поруч сонця водять
Сов не породять.

Мила Люцино⁷⁰, величайся з того,
Що в такім Домі сповила такого.
Предків таких він Шляхетних має,
Слідом ступає.



68 Атропа – третя із парок, яка перерізувала нитку життя.

69 Пактол – золотоносна річка, оспівана римськими поетами.

70 Люцина – богиня дітнародження у Стародавньому Римі.

[Аркуш D]



[Твій добрий дух відведе мене на рівну землю⁷¹.
Якір Надії, Віри Хрест, його Любов горить вогнями⁷².
Для цього світить Кіносура⁷³.
Тут Сирени⁷⁴ захист Улісса⁷⁵.
Безстрашний б'ють хвилі і мучать Харибди⁷⁶.
Неушкоджений, нехтує сильними бурями⁷⁷].

Віра, Любов і Надія Твою плавбу направляють,
Завше тому на плаву буде Твій корабель.

О дай Ясону, розtrato- Фортуно,
Багату здобич – Колхів злате руно.
Якщо суденце вутле, що терзають
Нептуна води, коли їх долає,
Якщо Тефіда⁷⁸ мудра не засадить,
Вона ретельно своїм ділом править.
Певно, Суденце, й всі скарби у ньому,
Пісок покриє на тім дні морському.
Одне хай раптом Аквілонів сила
Роздує буря підняті вітрила,
Без Стернового непевна дорога,
Поплине човен на Харибду строгу.

71 *Spiritus tuus bonus deducat me in terram rectam*. Тут і далі переклад і примітки Ольги Циганок.

72 *Ancora Spei Fidei Crux his Amor ignibus ardet*.

73 *Huc Cynosura regit*. Кіносура – сузір'я Малої Ведмедини.

74 Сирени – міфологічні істоти з тілами птахів і головами дів, заманювали своїм співом мореплавців і вбивали їх.

75 *Hoc Syrenes tutamen Ulyssis*. Улісс, тобто Одисей.

76 *Impavidam feriunt fluctus quatiuntque Charibdes*.

77 *Contemnit tuta procellas*.

78 Тефіда, вона ж Тефія, Тетія, Тіфія чи Тетіс – у старогрецькій міфології дружина Океана.

Що, як по курсу трапляться Сирени?
Де мелодійні залунають Трени,
Принада мила моряків проймає,
Харон у Човен зразу свій хапає.
Без Стернового корабель у пастку
Ураз потрапить, на згубу остатню.
Забудь про сушу і Острова злото,
Де Стернового нема при роботі.
Кінець Суденцю, вітрило напнеться,
Вихром Еола кудись занесеться.

Пливе щасливо по світовім морі
Дім твій Шляхетний, Гетьмане Вельможний:
Судну Твоєму дають раду злоту
ТЕОЛОГІЧНІ тямуще ЧЕСНОТИ.
ВІРА Христову Щоглу тримає,
НАДІЯ якір⁷⁹ там само виймає,
А МИЛІСТЬ Божа Герба Твого ясно
Глянь, осяває факели незгасні.
ДІМ Твій – це СУДНО, що не заблукає,
Бо ним Чесноти ці три управляють.
В який тепер бік? Кораблю чудовий,
Де тебе тягнуть по морю Тритони⁸⁰?
Чи не до Колхів, де схильна фортуна
Злоте пошани обіцяє руно?
Ні, не твій спадок навперегін мчати, –
В Домі Гетьманську мав Булаву взяти.
Гість ти деінде, булави Гетьманські
У МАЗЕП Домі в пошані підданській
Приязні руки у люльку поклали,
Гетьмана титул дали тобі славний.
Не з кипарису, із Лавру самого
До Херсонесу мчить Судно золотого,
Де стати прагне, бо ним мудрий править,
В таких Покоях, що багатство мають.
В розмисел хіба мій і тут вкрадеться,
Бо скарбів сила у МАЗЕП ведеться,
Скільки відважних в герці Сципіонів,
І прозорливих у раді Катонів.
Бо знаменитих Домів скарби вірні –
Не ті покої золотом позірні,
Ані Арабські копальні зі злотом, –
Їх величає славетна Чеснота.
Тому що вихор безталання бурі
Все це фатальним куривом обкурить.
Великі статки, що той Крез їх має,
Смертельну клітку вони не здолають.
Час непостійний, що точить, кусає,
Все у бездонні льохи заховає.
Чеснота зроду перевагу має –
Найбільші лиха вона подолає.
Стержень шляхетства чесноту боронить,
То ж не злякають буруни Тритона.
Чи на те схоже, що з глиби морської

79 Річковий якір.

80 У давньогрецькій міфології – морські божества.

В гавань по дійствах прямує той Човен?
 Коли від Марса чинів утомився,
 Хочє спочинку, він Лавром укрився?
 Ці мої також думки безпідставні,
 Має шляхетних МАЗЕП ДІМ преславний
 Теологічні Чесноти, три Ради,
 Чи ж він глибинам морським не зарадить?
 Виклич, як хочеш Тризубе зубатий,
 Хвилі Нептуна – людей хочуть страти,
 Дай страшні бурі, Ахеронте⁸¹ строгий,
 На неспокійнім цього світу Морі.
 Те, що докучний, нам не набридає,
 Як Кіносура на Гербі сіяє.
 Славні ж Чесноти на штирі засіли,
 Гамують наступ Нептуна заїлий.
 Має Чудове Судно те в натурі,
 Що крізь криваві Марса воно бурі
 Мужньо вітрильник в тім жахітті лине,
 Не тільки сам він не втоне, не згине,
 Ще й фортуна Руську в хвилі, що нуртує
 Від прожери Сцілли завше урятує.
 Пливи вже, Човне, ГЕТЬМАНА ІВАНА,
 Військ Запорозьких відважного Пана,
 Пливи, Твій стержень мудрий, пречудовий,
 Тебе чекає там Вінець Лаврбвий,
 Нехай пассати вітрилу сприяють,
 Нехай Зефіри милі повівають,
 Хай у підступний Коцит⁸² не втрапляє,
 Де в смутний човен Харон забирає,
 Води Летейські забуття струміють,
 Хай туди плине, і зарум'яніє
 Титан одвічний в Елісія⁸³ водах,
 При милозвучних Зефірів погоді.
 Плинь, гожий Човне Гетьмана-героя,
 Кров'ю Фракійців збагаченим морем,
 І по трьох ріках, що на Гербі маєш,
 Злотом Вітчизні Пактола сягають,
 На берег щасний, де з Кришталю води,
 Вони над Небом не знають негоди.
 Хай по літах там Несторових⁸⁴ знаних
 У Порту тому Судно дивне стане,
 ІВАН ХРЕСТИТЕЛЬ, той Фарос⁸⁵ незгасний,
 В Твоїй Зірниці на Гербі прекраснім,
 З блиском, як завше, хай першим рушає
 Й Чудове судно Твоє освітляє.
 Пливи невпинно і не знай утоми
 По Літах довгих до берегу того,
 Де ти вітрила вже спустиш широкі,
 Не підеш більше по морю високім.
 Нехай жахливі, що всіх потопляють,
 Нептуна хвилі шлях гладко встеляють,
 Щоб тих Наставниць весло прозірливе
 На берег щасний винесло щасливо.

81 Ахерон (т) – підземне царство та річка у ньому.

82 Кокит або Коцит – річка у підземному царстві.

83 Елісій – оселя блаженних у царстві мертвих.

84 Нестор – найстаріший учасник Троянської війни.

85 Фарос, острівець біля Александрії Єгипетської, славився гігантським маяком.



[Аркуш F]



[Місяць дарує переможцям тріумфальну арку⁸⁶. Нагорода не поступається за-
слугам⁸⁷. Так ідуть до зірок⁸⁸. Під проводом хоробрості⁸⁹].

Хороше як веде до вершини Марсова доблесть!
Одяг багрянний, коли кров просочила його!

Тому в дорозі хай Бог посприяє,
Хто до безсмертя слави вирушає.
Нехай Фортуна такому пособить,
Кого блиск Марса уперед виводить.
Нехай Нарцисом стежки розцвітають,
Нехай дороги троянда квітчає,

86 *Luna triumphalem praestat victoribus arcum.*

87 *Pretium non vile laborum.* Девіз Ордену Золотого руна.

88 *Sic itur ad astra* (Вергілій. Енеїда, IX, 641).

89 *Fortitudine duce.*

Що виникає з великої крові,
 Аби вінчати Героїчні скроні,
 Яка ж дорога до слави гарніша?
 До влади, бєрла яка красніша
 За той гостинець, що Беллони⁹⁰ сила
 Недруга злого кров'ю забруднила?
 Гасне багрянець природної барви
 Лиш від Мінери⁹¹ в золоті сйива,
 А не залита кривцею Таврида⁹²
 Червінь зумовить, гарну на вигляд.
 Булаву добре такий зберігає,
 Кому дорогу булат прокладає,
 Тоді багрянець високо цїнили,
 Як Обладунки спершу прикрасили.
 Хай Честолюбство, бо завше так йдеться,
 Почестей прагне, за ними женеться,
 Слава недовга, як скринька багата
 Ясні, високі Титули надбати.
 Той лише добре в багрянці сіяє,
 Кого Беллона сама одягає.
 Хто здобув червінь через Самоцвіти,
 Від стиду тому слід зарум'янітись.
 Нехай такому всі Таги зміліють,
 Нехай Арабські злитки враз змаліють,
 Щоб Честолюбство тим скарбом надуте
 Почестей злоті одягнуло пута.
 Мороком стане те світло пошани,
 Яке від злого полиску сіяє.
 Правда, що злото все перемагає,
 Однак оружжя більшу силу має.
 Як вік залізний, кращий булат кутий,
 У вогнедишній Вулкановій гуті,
 Яким Беллони рука не лінива
 З полів збирає переможне жниво.
 Лавру достойні найбільше бувають
 Скроні, що крові їх глиб не страхає,
 Мечем проклали охоче дорогу,
 Змагатись навіть з Беллоною можуть.
 Тоді падіння хай того лякає,
 Кого не Марса рука піднімає,
 Чи Чеснот роду порив неквапливий
 Значні, як завше дав прерогативи.
 А тут повідай, Честе Гетьманська,
 Що за тобою роди християнські
 МАЗЕП преславних, що ти саме маєш?
 Який з їх Дому декор здобуваєш?
 Свідчи, минуле, скільки у реєстрі
 Ти записало у Марса Палестри
 З Давнього Дому МАЗЕП Пречудових,
 Не уступала їх мужність нікому.
 Свідчїть Дніпрові струги⁹³, кров залила,
 Скільки Героїв багато родилось

90 Беллона, богиня війни у римлян, сестра Марса.

91 Очевидно, Афіна-Мінерва, покровителька наук і мистецтв.

92 Таврика (Таврида, Таврія) – давня назва Криму.

93 Струг – тут: козацький човен.

У МАЗЕП Домі, імен їхніх славу
 У свої Книги Беллона вписала.
 Свідчи Нашадкам, як шляхетно ходять
 Славні МАЗЕПИ, й булави доходять,
 Щоб бути стислим, я тут не розкажу,
 Як чи на Судні, чи у Плащі-Сагум⁹⁴
 Мужі преславні Шляхетного Роду
 За чини Марса взяли нагороду.
 Тих не згадаю, бо часу немає,
 Кого вже Вічність Ім'я записала,
 Залізним стилем Слава працюювита
 Вписала злотом, буквами у лікоть.
 Хай сама Слава їхні чини хвальні,
 Що Прозерпіни Тіней безпощадних
 Повік не знають, їх сліди в повітрі
 У Світ заносить за Гадес⁹⁵ безмірний.
 Тож Красномовців із Аттики дайте
 Усіх майстерних, Хвалу цим співайте,
 Парнас хай цілий забринить піснями,
 І славлять Предків хай твоїх пеани⁹⁶.
 Нехай та Слава мов Пегас літає,
 Чи прудкість вітру, як Флегон⁹⁷, хай має,
 Чи як Меркурій⁹⁸ із гори Олімпу
 Крильця причепить, хай літає стрімко,
 Діяння Марса славить безперервно
 Там, де при зорях минає ніч темна,
 І там, де Арктос Аквілон здійснює,
 Та на Нептуна кайдани вдягає.
 Хай Труба Слави Серце неймовірне
 Тих Твоїх Предків всім покаже вірно.
Навіщо Предків славити вік давній?
 Їх героїзму документ є явний, –
 Ти, признаємо, Вождю наш хороший, –
 В тобі зібрались Предківські чесноти.
 Сам то світ бачить, за ними ступаєш,
 Лицарські Стопи в їхні сліди ставиш,
 Крізь пил і гуркіт страшний Гармат-зброї
 Йшов шляхом Предків до Булави тої.
 Була, я знаю, труднощів й тут сила,
 Як Тобі вперто до рук просилось
 Гетьмана Місце, і не так на вотум,
 Як на прохання ти відкрив ворота.
 Так-ото Геній, до Людей прелютій,
 На ту Посаду тримає спокуси.
 Тому гордиться Чеснота по праву,
 Що то за нею Почесті ступають.
 Хай Честолобство, що Шани навчило,
 Мало довіри до титулу чинить,
 Тобі зірниця на гербі, ІВАНЕ,
 Що з моря крові ввечері⁹⁹ повстане,

94 Сагум – короткий військовий плащ.

95 Ймовірно, Гадес – острів і місто в Іспанії. Очевидно, мається на увазі «дуже далеко».

96 Пеан в античності мислився також як урочиста переможна пісня.

97 Флегонт – один із четвірки коней у колісниці Сонця.

98 Меркурій зображався з крильцями на взутті та капелюсі.

99 В оригіналі Геспер – західна, вечірня зірка.

Гарним коралом у неї рум'яна,
 Білила з кров'ю, у скарлат убрана,
 День нам віщує ясний, – в її силах,
 В Пурпур Гетьманський викликала віру.
 Із Герба Твого ті Ключі блискучі –
 До посад двері вони неминуці,
 Їх через потяг до вічної слави
 Мужності легко Твоїй відкривали.
 Саме Ті Зорі, саме Кіносури
 У недоступну Пошани структуру,
 Не без довіри бійчині Белони,
 Дух Твій водили, що непереможний.
 Прав же, ІВАНЕ, булавою гарно,
 Хай вона стане тріумфальним Лавром,
 Нехай дракона в сім лобів у Лерні
 Фракійській громить булава майстерно.



[Таким чином не соромно прикрашатися¹⁰⁰ Служниця хіба що єдиному сонцю¹⁰¹].

О яка шана Планетам Твоїм, Вождю великий,
 Сонце оздоблює їх, ще й послухне воно.

100 *Sic non pudet ornari.*

101 *Soli nisi famula soli.*

I

Має у світу достоїнств немало
 Злотонесесних Сфер Місяць сріблестий,
 По Емпірейських Покоях кружляє,
 Блиск не бере він нізвідки огнестий.
 Лиш з Колісниці ясної Титана,
 От звідти чуда доказ очевидний
 Тим демонструє, Сонцем свої лики
 Звикла вбирати Чудесна Геліка¹⁰².

II

Вранішня зірка – не менша оздоба,
 Дорогу Сонцю самому торує,
 Нічну зі світу прогонить жалобу,
 Осяйним блиском Сфери полірує.
 Тим демонструє шляхетності пробу,
 Що так Планети прегарно шикує,
 Признати треба, найбільш на приміті,
 Коли самому Фебу вона світить.

III

Вождо наш Мужній, звідти твоя слава, –
 Твої Планети таким блиском світять,
 Тобі ту Славу предвічну надбала
 Твоя Зірниця, що жаром примітна.
 Поперед Сонця земного ступала
 Певно в обводі Дворів Королівських,
 Тоді Зірниця ясніла правдиво,
 Як вона Сонцю польському рядила.

IV

Свідчити можуть Двори Найясніші –
 Твої Планети на Гербі світили,
 Від Чеснот Блиску були найгарніші,
 До похваляння постійно спішили.
 Званням високим Підчасого¹⁰³ відти
 Короля Милість тебе наділила,
 Хвала велика у світі виходить,
 Як свою юність отак хтось проводить!

V

Твоє найбільше на Гербі Світило
 Місяця гідність найбільш виражало,
 Коли Монархів Сонячна Планида
 На неї ласку і добро зілляла,
 Почесть, дорожчу за руно з Колхиди
 За добрі справи тобі дарувала.
 Ось яким чином Твій Місяць чудовий
 Проклав до слави вічної дорогу!

VI

Як Твоя Зірка у Гербі відмінна
 Колись Титану Польському світила,
 Було вже знати, що ясний день світу
 Всім Роксолянам і погода мила.
 Зоря ранкова так яскраво світить,
 Тож у Зірниці ми не помилились,
 Бо до сьогодні кожному до смаку
 На Роксоляннів світить Зодіаку.

102 Геліка – дочка Лікаона, яку покохав Зевс. Гера з ревності перетворила її на ведмедицю, а Зевс підніс на небо у вигляді сузір'я Великого Веза.

103 Підчасий, виночерпій – придворна службова особа у Речі Посполитій, Великому князівстві Литовському та ін.

VII

Нехай всі знають, що важність велику
 Мають в Сарматів МАЗЕПИ Преславні,
 Золотом Тагу – Благами їх лики
 Польські Монархи щедро осипали.
 Тому Твій Родич за свою сміливість, –
 На чолі в нього звияжні Лаври, –
 Силу залишив всяких добр у спадку
 Від Владислава Третього Монарха¹⁰⁴.

VIII

Тепер Росію більше осяває
 Твоя Зірниця¹⁰⁵, Вождю Переможний,
 Коли проміння Сонця розпікає
 Єдиновладдя Російське Вельможне.
 Для світу значно краще виглядає,
 Як піднялася у Шані на повну,
 Має на всякі противності тині,
 Сонця Російських Монархів проміння.

IX

Хай же щасливо довго так ясніють,
 Твої Планети, Гетьмане Вельможний.
 І промінь ясний хай гойно навіють
 На Дім Твій давній, Пане наш Можний.
 Нехай до жару Марса розігріє
 Роксолан мужніх Твоїх Планет племінь,
 Пітьми сумної, що ніч страшна має,
 Нехай блиск Твого проміння не знає.

X

В Гербі Твоєму Зоряниці полиск,
 Що перед Сонцем завше походжає,
 Нехай залишить Гесперійське море,
 Де по щоденних трудах спочиває,
 Ясне у саяві Віковічне Сонце
 В Твої Покої Прегарні ввіряє,
 Святий ІВАН Твій, що Сонцем керує,
 Хай шлях до Тебе йому проторує.

XI

Любі Планети, Ти, золотий Фебе,
 Сприяй Івану Мужньому ласкаво,
 Щоб був у кожній Марсовій потребі
 Страшним Алкідом Фракійській почварі.
 Хай ясно світить на Росії Небі
 Орлу Монархів, що рядить громами,
 Гарпії Кримські, Фракійські Медузи,
 Мечем Орлиним нехай разить клюзи¹⁰⁶.



104 Владислав III Варненчик (1424 –1444) – король польський, король угорський, володар та спадкоємець Русі (Руського королівства).

105 В оригіналі – Твоя Кінфія.

106 Кюз – елемент конструкції судна.

[Аркуш G]



[Ніколи не без супроводу виблискує¹⁰⁷]

Безліч зірок оточують Місяць на ясному Небі,
А твій Місяць завжди дружні Чесноти веде.

Кінфія зроду той привілей має,
Коли на Небі усе осяває,
Сама на сфері не звикла з'являться,
Зірок у світі завше пребагато.
Манеру, справді, панську у тім має,
Коли при світі зірок виступає,
Переважає Титана самого,
Таку з собою зір сонмище водить.
Такі в Твоєму Місяцю є цноти,
Вельможний Пане, як Твої Чесноти,
Що до безсмертя Слави не ліниві,
Таку чудову Громаду створили.
Йому у поміч як Зірки сіяють
Твої Чесноти, значний полиск мають.
У Твоїй Зірці на Гербі ясніє
Найбільше Мудрість, ревно променіє,
Своїм йде ходом вона натуральним,
І всі Чесноти провадить моральні.
А далі – Зорі, гарні хризоліти¹⁰⁸,
Блиск Твоїх ширять Чеснот знаменитий.
Услід крокує Планета Меркурій,

¹⁰⁷ *Nunquam incomitata micat.*

¹⁰⁸ Мінерал, напівдорогоцінний камінь.

Має чесноту вроджену, з натури, –
Свій чистий полиск, без сумніву, має
Він від Паллади, що розумом сяє.
Тому так гарно Твоя Мудрість власне
На Роксоланів Небі світить ясно.
Признати треба без лестоців звуку,
Булава хоче собі твою руку,
Вельможний Вождю, до слави ступаєш,
Не булаву ти спочатку приймаєш,
А на Парнасі з дитинства високім,
І там, де Хвилі Туллія глибокі,
Лавр Аполлона, багате жниво,
Із місць збирав ти мудрих неліново.
До крові Марса тобі смакували
Муз Гіпокрени¹⁰⁹, мудрість першість мала.
Тебе до того, як зброя гриміла,
Вабили кола, що Музи водили.
За кігтем легко лева розпізнати,
Тебе природа змогла показати
Вже у дитинстві, так легко розкрилось,
Що в Твоім Серці чудовім таїлось.
Як на світанні та зірка ранкова
Покаже Барву, винирнувши з моря,
Видно, чи блиском той день засіє
І в під світилом краї завітає.
В юності зорі на гербі явили,
Легко багрянцем своїм зобразили,
Що Роксоланам Шляхетним прекрасні
Дні будуть – в Тебе життя усе ясне.
А як в літа Ти потроху вбивався,
Сил і талантів чим раз набирався,
Також Чесноти, що хвалу знімали,
Разом з Тобою швидко виростали.
Так в Гесперіді¹¹⁰, золотом відомій,
Дерево в рості швидко іде вгору.
Гілочка кожна також виростає
Дерева того – так завше буває.
Так ото й Ти ріс, бо така природа,
Із твоїм Духом, Вождю Хоробрий
Вроджені Цноти значно виростали,
У Могилянській Палестрі¹¹¹ бували.
Як ти Парнасу справами зайнявся,
То молодим ще за віком здавався,
Хист і таланти, Цноти знамениті
Були твої, як в зрілості, великі.
У той час разом на концерти милі
Цнота й сумлінність в науці ходили,
Обоє разом вони були, в парі,
Був тоді пильний Ти і не оспаний.
Тож незабаром за свою дбайливість
Сів на Парнасі¹¹² із двома плечима.

109 Гіпокрена – присвячене музам джерело на вершині Гелікону.

110 Міфологічні Гесперіди жили на щасливих островах на далекому Заході, стерегли золоті яблука вічної молодості. Автор вживає це слово на означення, очевидно, далеких земель на Заході.

111 Палестра у Цицерона – школа красномовства.

112 Гора Парнас має дві вершини.

Води Кастальські тому посприяли,
 Щоб твої сила й Вага прибували.
 А в красномовстві Туллієва Ростра¹¹³,
 Твоя дотепність від природи гостра,
 З усіх хвалою тебе піднімала,
 І від Міневри оплески зривала.
 І зараз видно з Аттичної Мови :
 В юності Геній Тобі був відомий,
 Високо мітив з іншими в реєстрі,
 У Могилянській лишався Палестрі.
 Ось як твій Місяць йшов до похвал мѣти,
 Вів за собою Чесноти-Планети,
 Із них найбільше у поміч Меркурій,
 Мудрістю сяє Твоєю з натури.
 Де Місяць, далі, в тій же Планет гурмі
 Марс Зірка, в жоднім не здолана штурмі.
 Правда, що трохи димом прокоптіла,
 Як вибухало, гармати гриміли,
 Однак їй саме шаблі і кончари¹¹⁴,
 Списи-оружжя, баклери¹¹⁵ та шаблі,
 Що у Вулкана, де Лемнос¹¹⁶, кувались,
 Полиски ясні усі подавали.
 Там же Юпітер, Зоря громовладна
 Має місцину за Місяцем гарну,
 Все дає сяйво своїх Цнот природних
 Йому – накази такі різнотонні.
 Інших немало зір у каравані
 Ідуть немовби за Місяцем вбрані,
 І проясніли від полиску лики,
 До ніг схиляють Святої Геліки.
 В юрбі немає одного Сатурна,
 Лик не з'явився без краю похмурий,
 У золотий вік ніяк не виходить,
 Знає, залізний вік краще підходить
 Місяцю Роду МАЗЕП Знаменитих,
 Ніж в часи злоті, Фортуна велика.
 Чи спостеріг він, що в красному Домі
 МАЗЕП преславних смутний Лик нікому
 Місяць фамільний не звичний являти,
 Ховатись мусить Сатурн не на часі.
 Так то буває, у щасті не можу
 Не говорити, о Ваша вельможність.
 Що таке пишне таких Планет гроно
 Гербовий місяць, Твоє, Пана, Лоно
 Ніби чудовий Олімп осяває,
 А то ж Зірниці, вони щастя мають,
 Що їх твій Місяць за собою водить,
 Мої Молитви хай щасно доходять,
 Таким же чином, за твоїм Світилом
 Підуть охоче, зазвучать мило.
 Гучно співайте, Російські Камени,
 Про жалісливі не думайте трени,

113 Трибуна.

114 Різновид списа.

115 Різновид щита.

116 Лемнос – острів, де виховувався Вулкан.

Хай милозвучні ваші корнети¹¹⁷
 Веселі грають танці і балети.
 Натягни краще, о Титане, Ліру,
 Запиши віршем той свій панегірик
 Вождеві мужніх та із Панів Пану,
 Ще й переможцю МАЗЕПІ ІВАНУ.
 Знаю чудово, той Муз крик-співання
 Та Інструментів Парнаських звучання
 Значення мало і Ваги набудуть,
 Якщо для Вух тих нав'язливі будуть.
 Вони із Марсом самим поріднились,
 І у капелі у нього закрились,
 [Аркуш Н]
 Більше смакують гучних справ Сонати,
 Ніж Інструментів Музичних кантати.
 Бо для вух Марса то звичні трофеї,
 А не спів-пісня, як та у Орфея,
 Що перед грізним Цербером звучала,
 Оплески Згідні належні приймала.
 Музика – інша, ніж у Аріона¹¹⁸,
 Дивної сили у Нептуна морі,
 А чинів грізних пронизливі звуки,
 І скрегіт зброї, яку взяли руки.
 Хоч душу й тіло звук цей розділяє,
 Однак він вуха Марса звеселяє.
 Моя Луна ця негучний звук має,
 Вождю, як в Двері Твої прослизає,
 Бо нащо зараз ті Марсові Співи?
 Коли МИР з Неба Святий і так милий
 Приходить в Бога й Людини натурі
 Марсові гарно утішити бурі.
 Справ, а не шуму для Тріумфу треба,
 Як тихе СЛОВО нам вирекло Небо,
 То ж і тут тиха віншувальна мова,
 У ній на ГОЛОС Предвічного СЛОВА
 Що від ІВАНА Святого, все гарне
 В тобі підносить ЛУНА моя хвальна.
 Вона не гідна такої Чесноти,
 Тому молитви наступні охотить:
 Фебом погідним хай ті часи сіяють,
 Які в щорічнім циклі посилають
 Твого Патрона нам день досить милий,
 На круглих сферах своїх прилетіли.
 Твого Патрона у той день щорічний,
 В коловороті зверху і всебічно
 Чи де Арктичне непорушне коло,
 Хай витлумачать там російську долю.
 Хай з Гіпокрени, що мудрою зветься,
 Зараз натхнення до віршів береться,
 Хай кожна Муза в чудові хвилини
 На віншування знайде хіть і силу.
 Будуть змагання, агон називають,
 Вийдуть Поети, що Римляни мають,

117 Корнет вважався духовим інструментом, що найкраще імітує людський голос.

118 Поет, що виконував свої твори під кіфару.

Чи хай здобудуть, раз славлять Патрона,
Натхнення, рівне таланту Марона¹¹⁹.
Чи з вод священних Кастальських нап'ються,
І до оселі МАЗЕП хай проб'ються
Натовпом дружним, у струни вдаряють,
І при тім Святі нехай побажають.
Вождю хоробрий, живи вік щасливо,
Хай пощезають печалі журливі
З Твоїх Хоромів, а весело щастя
Планет сіянням чоло зробить ясним.
Хай тобі щедро із Неба Альгани
Злотом осяйні пливуть Ерідани,
Герми, де злотий пісок добувають,
Твої Хорони скарбами вкривають.
Нехай де ступиш хоч крок, з Панів Пана,
Усе-все Лавром тріумфальним стане.
Таким-от змістом ЛУНА звучить тиха,
Твоїх Чеснот не може великих
Панегірист цим представити досить,
Пробач за хиби, в Ногах Твоїх просить.



СТИСЛИЙ ПІДСУМОК

*До такої міри Чеснота ніколи не ходить одна,
НАЙСЛАВНІШИЙ ГЕТЬМАНЕ,
що справедливо свитою оплесків
і розмаїттям мов
ОТОЧЕНА.*

*Ось чому Тобі не Єдиною Польською Мовою
служу покірним Панегіриком,
НАЙБІЛЬШИЙ ГЕТЬМАНЕ.*

*Піднімається також Лацій у похвали-панегірики,
бо відомо,
що ані Ти робити [не можеш нічого іншого],
ані Тебе хвалити не можуть [інакше],
ХІБА ЩО НАЙБІЛЬШЕ.*

ЗВИЧАЙНО

*І з природою Іріді¹²⁰ змагаються великі чесноти,
бо і одна без Розмаїття кольорів,
і другі без різноманітності мов
звичайно не ступають.*

119 Вергілія.

120 Іріда – богиня райдуги, вісниця богів.

*ЗНАЧНА ВИСОТА ЧЕСНОТИ,
однією мовою не може бути виражена.
Їй не вистачає одного Світу.*

*Отже, щоб не була позбавлена Належного блиску Похвал
також Твоя чеснота,
НАЙНЕПЕРЕМОЖНІШИЙ ГЕТЬМАНЕ,
до Грубого Оздоблення Польського Панегірика
намисто із перлів Латинської Мови
я вирішив одягнути,
щоб ще й таким чином незначну цінність праці
порядність кінця
ЗРОБИЛА ПРИВАБЛИВОЮ.*

*Бо золоті діяння Вінцями, також залізні часто покриває золотом.
Польське Натхнення.
Латинською Мовою захотілося закінчити,
щоб навіть внаслідок цього приємніша Мова
виступила перед Твоїм Поглядом,
що Пістряве одягнула оздоблення.*

*І, без сумніву, не можна було сплести кращий
Вінок тріумфальний Переможцю,
Як не поперемінними кольорами Гортензія¹²¹.*

*Щоб детально розглянути більше ніж Гордієві Твоїх Чеснот вузли,
скупішої Польської Мови не вистачить,*

*ЯКЩО
більш високого рівня тлумачка речей мова Латинська
цей недолік
природною енергією
НЕ КОМПЕНСУЄ.*

*Щоб не тільки Польща піднялася хвалити Тебе, хотілося,
А Й САМ ЛАЦІЙ,
щоб стало відомо,
саме ця похвала Справжня і без фальші,
яку чужі мови виголошують.*

*ТАКИМ ЧИНОМ ЗАВЖДИ
ані Сонце незначним світлом,
ані Місяць малою свитою Зірок,
ані Велика Чеснота одною вервечкою Мови
не задовольняється.*

121 Гортензій – один із найвидатніших римських ораторів.

*АЛЕ Я ВЖЕ ПЕРЕСТАЮ ДИВУВАТИСЯ,
що стільки і такі великі Мови Тобі на похвалу
разом звучать,
бо їй відводить від своїх похвал-енкомій
ІВАН, тобто МИЛІСТЬ.
Без сумніву, більше ніж залізний,
хто цим магнітом не притягується.*

*ХАЙ БУДЕ ЦЕ ГАНЬБОЮ ДЛЯ ІНШИХ,
як лякати своїми іменами в Македонцеві і Амуратові,
так і метати блискавки в Сципіонові і Періклові;*

*ТВОЄ ІМ'Я ІВАНА
таке велике,
що навіть самою звучною його вимовою
поширює милість,
добивається любові,
очікує на оплески.*

*Ти такий великий,
НАЙСЛАВНІШИЙ ПАНЕ,
що, мабуть, самі Милості
Тобі в Ім'я проникають!*

*Без сумніву, така Висота
не пера стислістю
вимірюється.*

*Бо який Карлик наважується підійти до Гіганта,
як не став більший?*

*АЛЕ НЕ ТІЛЬКИ ІМ'Я ІВАНА КОРИСТУЄТЬСЯ МИЛІСТЮ,
Більша Тобі Енергія Імені
у справах,
ніж у Званнях,
бо відомо, що
ІМЕНА ЧАСТО СИЛУ СВОГО СЛОВА МАЮТЬ.
І як слово людину означає,
так часто Ім'я.*

*Самі Твої Дідівські Родоводи
ким, як не ІВАНОМ, тебе іменують,
тобто МИЛІСТЮ.
Бо немає жодного більш яскравого Символу Милості,
ніж Твій Родовий Місяць.*

Одного лише Сонця хай буде цей сором,
і навіть для таких великих Світил така велика пляма,
що
чим у вищому місці розсіюється,
тим яскравіший блиск поширює землянам.

І не тоді безкарно Око споглядає віддаленого,
коли відчуває в зіниці караючі промені.

М'якший Твого Місяця характер,
Тому що ІВАН,
ГЕТЬМАНЕ НАЙЛЮБЯЗНІЙШИЙ.

Нерівна Блиску велич
У Твоїй Спадковій Планеті відблискує,
ТАК ЩО
чим більш явно посилає промені Чеснот і почестей,
тим більше допускає глядачів.
Хай не відлякує погляд Очей.
крім того,
хто стільки раз злякав світ.

РОДОВА ж Твоя Аврора
чим є, як не символом ІВАНА?
Тому що як ІВАНОВІ,
так і Аврорі,
йти попереду Сонця кроком провісника
звично.

ЗВИЧАЙНО, І КЛЮЧ,
приєднаний Твоїми Предківськими оздобами,
від значення ІВАНА не відхиляється,
тому що не тільки високі святилища почестей,
а й щедрі скарбниці для бідних дуже охоче
уміє відпирати.

СЛОВОМ:
чи ім'я Твоє Тлумачимо Поштивими устами,
чи на рід дивимося простими Ликами,
Чи врешті більше заглиблюємося у значення Імені,
Усюди ІВАНА Лики,
Усюди МИЛІСТЬ.

ТИ ТАКИЙ ВЕЛИКИЙ,
НАЙЯСНІШИЙ ГЕТЬМАНЕ,
що не можеш ані бути,
ані щоб про тебе говорили
БЕЗ МИЛОСТІ.

Але воістину ж
не так ти одягнув Милість,
як зняв також Марсову суворість,
не так носиш усюди тогу¹²²,
без того щоб не повідомляли про військовий плащ-сагум.
ПОДІБНО ДО НЕБА,
якому однаково властиво бути ясним
і метати блискавки,
ЗВИЧНО ТАК САМО
приємнішою погідністю
більш сувору непогоду
Знаменувати.

Хай шаленіє як завгодно
Той біснувато-лунатичний Ірод,
Візантійський Марнотратець Царств,
Ти допомагаєш, будучи поряд із цим розбійником,
ІВАНЕ,
НАЙВОЙОВНИЧІШИЙ ГЕТЬМАНЕ,
із більш удалим кінцем
шалені почини
ЗГОДОМ ПРИБОРКАТИ.

На переможний Лавр Батьківщина,
на скорботний кипарис ворог,
як же вони не очікують?
Де під рукою в ІВАНА виблискує бойова сокира,
Тобто:
Чи дуже велика вправність у битвах,
Чи відзнака Пращурів,
Дієве для приборкання неприязельської невгамовності
ЗНАРЯДДЯ.

Існують, запевняю,
таких родоводів Предківські відзнаки,
які, здається, від Марсового запалу виродилися.

Твоєму родоводу Пращурів,
ГЕТЬМАНЕ ВЕЛИКОДУШНИЙ,
Ось таку велику дарував Марсову славу,
Незламний той Атлант Польського Світу
ШИМОН ОКОЛЬСЬКИЙ¹²³:

Руськими князями, каже він, які правили Волинню,
За дуже великі заслуги у військових походах
Ставилися поряд із князями¹²⁴.

122 Тога – цивільний верхній одяг римлянина.

123 Шимон Окольський (1580–1653) – автор гербівника «Orbis Polonus» [Польський світ].

124 Маргіналія: «Orbis Polonus», том 2, лист 510 (?).

Правильно сам рисунок гербів
показує
і хоробрих у бою,
і грізних по справедливості воїнів.

Тут уже
при полум'ї такого великого Блиску
невелике Світло моєї Свади¹²⁵
гасне.

Є нагода для благоговійної мовчанки,
коли самі Оракули
Твоїм Чеснотам
На належну Присягу Похвали
НАСТРОЮЮТЬСЯ.

ДІЙСНО,
щоб не здаватися таким,
що заважає твоїм вухам лестощами,
у чужі Уста Тобі ПОХВАЛИ-ЕНКОМІЇ
захотілося вкласти,
щоб було усім відомо:
ЧЕСНОТА СТВОРЕНА НЕ ДЛЯ ПРИВАБЛИВОСТІ, А ДЛЯ ДІЙСНОСТІ,
усюди заслуговувати на свої похвали-панегірики,
усюди високо
ЦІНУВАТИСЯ.

Наскільки ти великий,
НАЙБІЛЬШИЙ ГЕТЬМАНЕ,
Велич Твою
навіть звідти визначити можна,
що ти вступаєш у змагання зі самим Небом,
тому що і воно своїм Атлантом,
і ти носієм «Польського світу» Окольським
ПІДТРИМУЄТЕСЯ.

Так, певна річ,
Іріда-райдуга лише сонцем вимальовується,
Македонець лише Гомером славиться,
Океан лише Аквілонами піднімається,
Золото лише каменем із Лідії¹²⁶ перевіряється,
НАЙБІЛЬША ДОБЛЕСТЬ лише НАЙБІЛЬШИМ ПИСЬМЕННИКОМ
ПРОСЛАВЛЯЄТЬСЯ.

125 Свада – богиня красномовства.

126 Лідія – країна у Малій Азії.

Однак навіщо я
для ТВОЄЇ ЧЕСНОТИ Оздоб
з якогось іншого місця прикрас домагаюся?
Навіщо до найкращого винограду підв'язую плющ?
Навіщо погоже безхмарне небо удень освітлюю факелами?
Врешті-решт, навіщо даремно
випрошеними прихильними голосами з якогось іншого місця
вроджену Велич Вашого дому
прикрашатиму чи посилюватиму?

Прекрасно видно
ЧЕСНОТИ ТВОЄЇ ПІДНЕСЕНІСТЬ
при мороку повного незнання,
НАЙНЕПЕРЕМОЖНІШИХ
СЛАВНОЇ МОСКВИ
МОНАРХІВ
СВІТЛИСТЬ.

ЗВИЧАЙНО,
Ніколи так яскраво
ТВОГО РОДУ ПЛАНЕТИ
НА РОКСОЛЯНСЬКОМУ НЕБОСХИЛИ
Не могли засіяти,
ніж коли так багато-пребагато світла
від НАЙЯСНІШИХ цих СВІТОЧІВ
(хіба що вони не знають Заходу)
СТВОРИЛИ.

І Ти сам коли-небудь більш явно,
Високий НАЩАДКУ орлів,

І щоб про тебе говорили, і бути не зможеш,
ніж коли
погляд, відданий Марсовим блискавкам,
без жодної шкоди від караючого променя,
з найбільшою користю для споглядача
до ДУЖЕ ЯСКРАВИХ цих СВІТОЧІВ
ТИ СПРЯМУВАВ.

Фортуна для інших
Мати відкриті покої Монархів,
ЗДАЄТЬСЯ, ЩО ТОБІ ПРИРОДНЬО,
коли до дарів цього роду
відповідний до Твоїх Предківських Оздоб ключ
за правом успадкування
ПРИЙМАЄШ.

Скажу більше:
Іншим навряд чи дозволено бути гостем
У недоступних Царських Покоях,
ТОБІ, МЕШКАНЦЮ-ЧУЖАКОВІ
НЕ
тільки Високі Палати Короля Польщі,
але й також
Славний престол почестей
ключем, своїм колись родовим знаком,
ТИ ВІДКРИВ.

Більшість із ясності Палаців
Отримують ганебний морок,
ДЕ,
Коли все продають,
не дозволено, щоб були хорошими.

І
Нечесність таке велике, а чесність врешті, таке мале
має значення, що Ганьба майже не ганьба.

У тебе Інший дар:
Коли мешкав колись у Королівської Світлості,
Не засвоїв нічого іншого, крім ясного блиску Чеснот.

Таким чином, завжди
У безпеці також серед всіляких небезпек
СПРАВЖНЯ Чеснота.
Навіть під суцільним попелом таяться вогонь.
Із іскор часто полум'я великого блиску
ПІДНІМАЛОСЯ.
Самоцвіт також у корабельній аварії
має гавань.

Не іншим кроком також ти,
ГЕТЬМАНЕ НАЙНЕПОХИТНІШИЙ,
так через слизькі пороги Палацу,
як і через спокусливі приманки інтриганки долі
ІШОВ,
лише ходою, що не знає падіння,
стопною, укріпленою Марсовою сталлю:
таким, як,
ГЕТЬМАНЕ, ТЕБЕ БАЧИЛИ,
перед тим, як ти став [ним],
ЯКОМУ
ГЕТЬМАНСЬКИЙ БАГРЯНЕЦЬ
тоді рожевий колір сором'язливості,
тоді велична кров предків,

*тоді врешті кров із ворожого горла
ПРИКРАСИЛА.*

*І це Тобі,
НАЙСЛАВНІШИЙ ГЕТЬМАНЕ,
або до почестей,
або до слави
ОРБИТА,*

*яку
або ти знайшов, залишену Твоїми Предками,
або створив, проторовану Твоїми Марсовими подвигами,
скажу так, протоптав,
якщо до кого-небудь суворий у житті був.
Інші зобов'язані своїй світлості почестями,
Тому що прославилися через почесті,
ТОБІ ПОЧЕСТЬ,
тому що від Тебе свою почесть вивела,
І ГЕТЬМАНСЬКА БУЛАВА
Більше ваги від Твоєї руки отримала,
ніж додала.*

*Не червоніє від сорому на Тобі гетьманський військовий плащ,
якому недостає необхідності почервоніти,
якщо він не почервонів від того,
що ворожою кров'ю
ПРОСОЧИВСЯ.*

*Отже, іди вже далі, щасливий, безперешкодним Кроком
то до високих Вершин Почестей,
то до вічного безсмертя слави.
Сама Чеснота Твоїм заслугам відкриває Капітолій,
сам Родовий Місяць чеснотами виявляє тріумфального Ареса,
саме врешті Предківське Світло світил
Марсовому Твоєму Завзяттю
Вогнища запалюють тріумфальні.*

*І щоб я також
не появився без належної Твоїй Високості данини,*

*Цей письмовий моєї Любові і покори
Твоїм Чеснотам воздвигаю
ПАМ'ЯТНИК.*